

Correspondència entre Lluís Nicolau d'Olwer i Jaume Bofill i Mates. Edició a cura de Montserrat Vilà i Bayerri i Joan Molar i Navarra. PAM, Biblioteca Abat Oliba, 1999, 301 p.

Darrerament s'ha despertat un nou interès per editar la correspondència dels principals actors del catalanisme polític i literari del segle xx. I d'entre les figures revalorades figura Lluís Nicolau d'Olwer. Això ha estat possible gràcies a l'accés dels estudiosos a l'arxiu particular de Lluís Nico-

lau ubicat, en part, a l'Abadia de Montserrat (documentació fins el 1939) i, en part, a l'Institut d'Estudis Catalans (documentació posterior al 1939).

Un primer inventari del fons Lluís Nicolau d'Olwer de l'Institut d'Estudis Catalans fou publicat el 1995 a cura de Rosa Soler i Mòdena i Eulàlia Miret i Raspall (*Inventari de l'Arxiu Lluís Nicolau d'Olwer*, 1995); hi dóna notícia de les diferents seccions: Estudis sobre Abelard, Estudis històrics i literaris, Estudis mexicans, Política i defensa militar, Correspondència, Documents personals, Institucions, Fotografies, Publicacions periòdiques, Llibres, Retalls de premsa, Fitxes. El 1996 Montserrat Vilà i Joan Molar enllestiren un *Estudi del fons històric i literari de l'Arxiu Lluís Nicolau d'Olwer* de l'IEC, inèdit, en el qual aporten una interessant valoració de cada un dels documents descrits (llibres, articles, comunicacions, materials de treball, apunts de classe). Sobre l'altre gran fons de Lluís Nicolau conservat a Montserrat i inventariat pel P. Marc Taxonera, els dos estudiosos han publicat un article: "El fons Lluís Nicolau d'Olwer de l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat" (*Llengua & Literatura*, 8, 1997, p. 437-471), on aporten una breu història del fons i una utilíssima llista alfabètica dels corresponents de Nicolau.

D'aquí que a les semblances i retrats literaris publicats molts d'ells arran de la mort de Nicolau el 1961, ha seguit l'interès per la seva obra literària, interès promogut per Joaquim Molas ja el 1963 ("Lluís Nicolau d'Olwer historiador de la literatura catalana", *Serra d'Or*, gener de 1963, p. 37-39), que va encetar una línia continuada per la seva deixeblla, Montserrat Vilà. Aquesta hi dedicà la tesi de llicenciatura el 1992 (*Lluís Nicolau d'Olwer. Una aportació a la història de la Literatura Catalana*, inèdita) i continua en el tema, sempre sota la direcció de J. Molas, en la seva tesi doctoral, de lectura propera. L'aspecte humanístic de Lluís Nicolau fou objecte també d'una tesi doctoral per part de Victòria Alsina i Keith sota la direcció de J. Alsina (1985, inèdita).

Paral·lelament, els estudis sobre la personalitat política i humana de Nicolau han pres força gràcies a la publicació de la seva abundant correspondència, sobretot a partir de la celebració del centenari del seu naixement el 1988: amb el precedent de la publicació el 1952 de les cartes de Nicolau a Francesc Macià, pertanyen a aquests darrers anys: *L'Epistolari de Lluís Nicolau d'Olwer amb Ramon d'Abadal i de Vinyals i Ferran Valls i Taberner*, a cura de J. Sobrequés (1989), que abraça els anys 1905-1933; *Setze cartes de Miquel Ferrà a Lluís Nicolau d'Olwer* ("Els Marges", 45, 1992), i la que manté Nicolau amb Joan Alcover, Miquel Ferrà, Agustí Duran i Sanpere i Hermínia Grau a *Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània* (1993), a cura de J. Massot i Muntaner; les *Cartes* [de Lluís Nicolau d'Olwer] a *Hermínia Grau i Aymà*, entre 1922 fins a 1961 (1995) i les de Josep Carner dirigides a Nicolau entre 1907 i 1957 a *Epistolari de Josep Carner*** (1995), a cura de M. Albet i E. Duran; *Deu cartes de Nicolau d'Olwer a Ferrà (1922-1933)* ("Els Marges", 52, (març 1995), p. 77-88), a cura de F. Lladó. Per a una major informació sobre els estudis sobre Lluís Nicolau podeu consultar *Bibliografia sobre Lluís Nicolau d'Olwer* (*Llengua & Literatura*, 7, 1996, p. 407-425), a cura de Montserrat Vilà i Joan Molar.

A la correspondència esmentada se suma ara l'edició de la correspondència creuada entre Lluís Nicolau i Jaume Bofill i Mates entre 1918 i 1932 a cura de Montserrat Vilà i Joan Molar. Podem comprovar que els curadors fa més de deu anys que treballen immersos en els fons Nicolau d'Olwer de l'Abadia de Montserrat i de l'IEC, i això explica la gran quantitat d'informació nova que aporten. En aquest cas, l'han pogut completar, a més, amb les cartes de Jaume Bofill i Mates que es troben a la Biblioteca de Catalunya. Aquest fons havia estat ordenat i catalogat el 1978 sota la direcció de Jordi Casassas i Ymbert a qui devem l'estudi fonamental *Jaume Bofill i Mates (1878-1933). L'adscripció social i l'evolució política* (Curial, Barcelona, 1980, 411 p).

L'Epistolari comprèn, de fet, els anys 1918-1932, abarca però substancialment els anys 1922-1932, que corresponen als deu anys de col·laboració estreta en la direcció d'Acció Catalana i del diari "La Publicitat". Són un total de 71 cartes (p. 152-224) procedents del fons Nicolau d'Olwer de Montserrat i del fons Jaume Bofill i Mates de la Biblioteca de Catalunya. No cal dir que diposar de la correspondència creuada li dóna un valor especial com a testimoni d'uns anys especialment densos. L'anotació contextual és rica i alhora precisa. La temàtica és variada: l'afer de la Càtedra

d'Història de la Cultura destinada en un principi a Eugeni d'Ors, oferta després a Nicolau, que, vençudes unes certes reserves, n'esdevingué titular el 1922; el disgust de Bofill per la manifestació del maig del 1923, en la qual Nicolau rebé un cop de sabre al rostre; els diversos problemes d'organització interna d'Acció Catalana; cartes de Bofill des de París durant l'exili (1924) sobre problemes de nomenaments a l'Institut d'Estudis Catalans; sobre Antoni Rovira i Virgili i la fundació del nou diari "La Nau" (1927); sobre "La Publicitat"; l'entrada de Nicolau al govern de la República (1931); la deserció de Bofill del partit (1932). Els temes, només apuntats, són explicats clarament en nota i a l'estudi que precedeix l'Epistolari. La ironia no hi és absent, des dels noms amb què firmaven les cartes, Jaquettus, Parrac, Baró de Parrac. Un exemple és l'afinada definició que Bofill fa de Nicolau: "vós que sou Volterrà i ortodoxe", difícil equilibri que fa possible, tanmateix, per l'aspecte ortodoxe, l'amistat entre els dos corresponsals. Cal advertir que les cartes han estat numerades com a documents i que entre aquests n'hi ha alguns que cauen fora pròpiament de l'Epistolari.

El llarg estudi de cent cinquanta pàgines que precedeix l'Epistolari està "orientat en una doble direcció: biogràfica i històrica". S'inicia amb un esbós biogràfic dels dos corresponsals, més extens i innovador el de Nicolau (p. 7-31) que no el de Bofill i Matas (p. 33-39), i les relacions d'amistat entre els dos. Aquest darrer aspecte hi és molt present i molt ben explicat: un tast és el breu article "Lluís Nicolau d'Olwer-Jaume Bofill i Mates: els viarans d'una amistat" (*Estudis de llengua i literatura catalanes XXXI, Miscel·lània Germà Colón*, 4. Barcelona, PAM, 1995, p. 197-205). Els curadors ho defineixen com la història d'un encontre i d'un desencontre; la història d'una amistat que tot i les divergències ideològiques i polítiques entrarà en crisi però no es trencarà. La biografia de Nicolau és una bona posada al dia del que sabem d'ell feta a base de la bibliografia anterior i completada amb notícies extretes de la premsa ("La Publicitat") i dels fons Nd'O de Montserrat i de l'IEC. A destacar la utilització de l'expedient acadèmic de Lluís Nicolau de l'Arxiu Històric de la Universitat de Barcelona. Pel que fa a Jaume Bofill i Mates remet pràcticament als estudis d'Albert Manent (*Jaume Bofill i Mates, Guerau de Liost, l'home, el poeta, el polític*. Barcelona, Edicions 62, 1979) i el de Jordi Cassasses ja esmentat. Les dues biografies i el capítol sobre l'amistat entre els dos corresponsals proporcionen tanmateix els elements biogràfics indispensables per a seguir bé la correspondència, completades, a més, per extenses i aclaridores notes a peu de plana.

A la part biogràfica segueix l'extensa part "històrica" (p. 45-149) que porta el títol d'*Introducció a l'Epistolari* i pretén "presentar l'espai històric en què es movien els dos personatges" i aportar "una exposició del clima polític i ideològic en què Nicolau i Bofill teixiren la seva amistat i compartiren llurs ideals, alhora que feien compatibles les seves diferències de formació i de pensament". Aquest apartat ofereix "tota la informació a l'abast referent als fets relatats en les cartes". Incorpora molta informació arxivística dels fons Nicolau i de la premsa, en especial de "La Publicitat", i aquesta és una aportació innovadora. S'hi tracta amb detenció de la col·laboració dels dos personatges durant els deu anys que dirigiren el partit d'Acció Catalana i la interessant convergència de dues mentalitats: liberal la de Nicolau, catòlica i conservadora la de Bofill, unides, però, pel moviment catalanista. Amb la proclamació de la República, l'acostament de Nicolau, ja ministre, a Esquerra Republicana i la qüestió religiosa de la dissolució de la Companyia de Jesús els distancien políticament. També cal destacar la importància de la relació dels dos amb Antoni Rovira i Virgili. Els fets hi són exposats amb una minuciositat que, a vegades, podria semblar excessiva, però no hi ha dubte que els hem d'agrair la gran claredat expositiva i el tractament d'aspectes puntuals enriquidors que aporten un coneixement de la situació més complex i matisat. És evident que ajuda a contextualitzar l'Epistolari però, de fet, constitueix una unitat autònoma, paral·lela, més que no pas al servei de l'Epistolari com suggereix el títol.

L'Apèndix consta de 40 documents procedents de la premsa, en especial de "La Publicitat" i de "La Veu de Catalunya", i dels fons Nicolau de Montserrat i de l'IEC i de Jaume Bofill de la Biblioteca de Catalunya. Es tracta, fonamentalment, de relacions de fets i de correspondència amb tercers (Rafael Campalans, Antoni Rovira i Virgili, Carles Capdevila, M.Thió i Rodés, Joan Bta. Muntada i Macau, Marià Rubió i Tudurí, Carles Jordà, Josep Barbey, Jaume Carner, Carles Jordà,

Xavier Regàs, Josep Carner, William Martin, Pompeu Fabra, Lluís Sagalà). Són textos, en bona part inèdits, que completen i justifiquen el llarg estudi històric. Alguns documents polítics interessants que apareixen en l'Epistolari procedents del fons Bofill i Mates (doc. 38, 43, 44) i que el lector no esperaria trobar, potser hauria estat més adequat situar-los en aquest Apèndix documental.

En conjunt, la *Correspondència entre Lluís Nicolau d'Olwer i Jaume Bofill i Mates* és un treball important i des d'ara imprescindible per al coneixement dels dos corresponents i de l'època emmarcada per les cartes. Si comparem aquesta amb altres correspondències veurem que cada una té les seves característiques especials. Nicolau s'adaptava, de fet, al seu interlocutor. L'estil varia i també l'estat d'ànim i les reflexions que aporten. El to de les cartes a Jaume Bofill i Mates és amistós, però d'un to reverencial i diplomàtic: quan escriu, durant l'exili francès i mexicà, a Ferran Cuito, el seu company d'Acció Catalana, i al Ministeri de Finances, el to és més confidencial, d'amistat a prova de tot, de ponderada sinceritat, i en certa manera en un to de mestre a deixeble (L'Epistolari Nicolau-Cuito està en curs de publicació). Tot i que sovint en unes i altres repeteix que la política ha estat acceptada per ell com una obligació patriòtica i reitera lamentacions per la pèrdua de vida intel·lectual que això li ha comportat, un arriba a la conclusió que, malgrat tot, era un polític de soca-rel. En canvi, el to és tot un altre en les cartes a Hermínia Grau, en les quals fa gala d'estoïcisme, de distanciament, de religiositat, de nostàlgia, d'intel·lectual, d'amic. L'aspecte humà que traspuja tota la seva correspondència fa més entenedora la seva complexa actitud davant els esdeveniments i obre finestres sobre el seu entorn. El perfil humà de Jaume Bofill i Mates queda potser menys dibuixat però s'hi perfilen bé les seves contradiccions internes, el seu pas de la Lliga a Acció Catalana i el seu retorn a la Lliga poc abans de morir el 1933. Dues vides paral·leles al servei de l'Ajuntament, de la Generalitat, de l'Institut d'Estudis Catalans. Un prosista reconegut i l'altre poeta. La lletra desigual i de difícil lectura del primer contrasta amb la petita i regular de Jaume Bofill, com podem veure a les guardes del llibre. Les fotografies de la portada, però, i això no és imputable als curadors, poden ocasionar una certa visió distorsionada, ja que Nicolau era deu anys més jove que Jaume Bofill i, en canvi, apareix més gran que no Bofill.

L'arxiu Nicolau d'Olwer no està plenament estudiat. Queda molt per fer i, amb tota seguretat, el present llibre serà un estímul per a nous estudis.